

كيفية صلاة النبي - صلى الله عليه وسلم -

كامل كردن وضو

کیفیت نماز پیامبر

صلی الله علیه و سلم

جناب شیخ

عبدالعزیز بن عبدالله بن باز

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد و ستایش مخصوص خداوند است و صلوات و سلام بر بنده و رسولشان، پیامبرمان محمد و آل و اصحابشان باد، اما بعد:-

این سخنان مختصر در بیان کیفیت نماز پیامبر -صلی الله علیه و سلم- است که می‌خواهم آن را تقدیم به هر زن و مرد مسلمان کنم تا هر کسی از آن اطلاع یابد در تاسی جستن به ایشان تلاش کند، به دلیل این فرموده‌ی پیامبر -صلی الله علیه و سلم- که: همانگونه که مرا دیدید نماز بجای می‌آورم، شما هم نماز را بجای آورید (1).¹ بخاری آن را روایت کرده است، و شرح آن را برای خواننده بیان می‌کنم:

کامل کردن وضو

۱- کامل کردن وضو آن است که انسان همانگونه که خداوند به او دستور داده وضو بگیرد، و به این فرموده‌ی الله عمل کند:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چون به نماز برخاستید پس صورت خود و دستهایتان را [تا آرنج بشوید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو قوزک [بشوید] { آیه و این گفته‌ی پیامبر -صلی الله علیه و سلم- که: (هیچ نمازی بدون وضو پذیرفته نمی‌شود)

روی کردن به سمت قبله

۲- انسان نمازگزار در هر جایی که باشد با همه‌ی (اطراف) بدنش به سمت قبله یعنی کعبه روی می‌کند و با نیت قلبی نمازی را که می‌خواهد چه فرض باشد یا نافله نیت می‌کند، و آن نیت را لفظاً به زبان نمی‌آورد؛ چرا که به زبان آوردن نیت مشروع نبوده، بلکه بدعت است؛ زیرا پیامبر -صلی الله علیه و سلم- و هیچکدام از یاران ایشان -رضی الله عنهم- نیت را بر زبان

¹ (بخاری اذان (605)، دارمی الصلاه (1253)).

نمی‌آوردند، و چه امام باشد یا نماز فرادی بخواند برای خودش ستره‌ای قرار می‌دهد، و روی کردن به قبله از شروط نماز است، مگر در مسائل استثنا شده و روشن که اهل علم در کتاب‌های خود بیان کرده‌اند.²

تکبیر احرام و بلند کردن دو دست هنگام تکبیر گفتن و قرار دادن دو دست بر روی سینه

۳- تکبیر احرام را بر زبان جاری می‌کند و می‌گوید: الله اکبر، و نگاهش را به مکان سجده می‌دوزد.

هنگام الله اکبر گفتن دستانش را به موازات شانه‌هایش یا برابر گوش‌هایش بالا می‌برد.

۵- دست‌هایش را روی سینه‌اش می‌گذارد، بطوریکه دست راست را روی کف دست چپ یا مچ یا ساعد قرار می‌دهد؛ چرا که این عمل از پیامبر نقل شده است.

دعای استفتاح

۶- سنت است که دعای استفتاح را بخواند که اینگونه است: («اللهم باعد بیني وبين خطاياي كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من خطاياي كما ينقى الثوب الأبيض من الدنس، اللهم اغسلني بالماء والثلج والبرد») و اگر بخواهد می‌تواند به جای آن بگوید: «سبحانك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك وتعالى جدك ولا إله غيرك»³، اگر دعاهای استفتاح دیگری که از پیامبر -صلی الله علیه و سلم- ثابت شده را بخواند اشکالی ندارد، و بهتر است گاهی این دعا را بخواند و گاهی آن دعا را، چرا که در پیروی از سنت کامل‌تر است، سپس می‌گوید: اعوذ بالله من الشيطان الرجيم، بسم الله الرحمن الرحيم، و سپس سوره‌ی فاتحه را می‌خواند به‌دلیل این فرموده‌ی پیامبر -صلی الله علیه و سلم-: (کسی که سوره‌ی فاتحه را

ستره چیزی است که انسان بعد از محل سجود خود قرار می‌دهد تا کسی از جلو نماز او² رد نشود، ستره می‌تواند دیوار، ستون، یا هر مانع دیگری به ارتفاع تقریبی یک وجب باشد.

ترجمه‌ی دعای اول: خداوند، مرا از گناهانم دور کن، همان‌طور که میان مشرق و³ مغرب فاصله انداختی. خداوند، مرا از گناهانم پاک کن همان‌طور که لباس سفید از آلودگی پاک می‌شود. خداوند مرا از گناهانم با آب و برف و تگرگ بشوی. ترجمه‌ی دعای دوم: «پاک و منزّهی تو، خداوند، و حمد و ستایش مخصوص توست. نام «تو مبارک است و عظمت تو بلند است. هیچ معبودی به حق جز تو وجود ندارد»

نخواند، نماز ندارد)⁴ و بعد از آن در نماز جهری بصورت جهری و در نماز سری بصورت سری می‌گوید: «آمین»، سپس به اندازه‌ای که مقدور بود قرآن می‌خواند، و بهتر است که در نمازهای ظهر و عصر و عشا بعد از سوره فاتحه از میان مفصل (از سوره‌ی نازعات تا ضحی) را بخواند و در نماز صبح از میان مفصل طولانی (از سوره‌ی ق تا نبأ) و در نماز مغرب گاهی از میان مفصل طولانی و گاهی از میان مفصل کوتاه (از سوره‌ی ضحی تا ناس) را بخواند، و این بنابر احادیث نقل شده از پیامبر -صلی الله علیه و سلم- است.

رکوع و برخاستن از آن و آنچه شاملش می‌شود

با تکبیر و در حالی که دستانش را در راستای شانه‌هایش یا برابر گوش‌هایش قرار داده و سرش در راستای کمرش قرار گرفته به رکوع می‌رود و دستانش را در حالیکه بین انگشتانش باز هستند بر روی زانوهایش قرار می‌دهد، و در رکوع آرام می‌گیرد و می‌گوید: سبحان ربی العظیم. و بهتر است آن را سه بار و یا بیشتر تکرار کند، و مستحب است که همراه آن بگوید: (سبحانک اللهم وبحمدک، اللهم اغفر لی) .

۸- وقتی از رکوع سرش را بلند می‌کند، دست‌هایش را برابر شانه‌ها یا گوش‌هایش بالا می‌برد و می‌گوید: (سمع الله لمن حمده) - اگر امام یا تنها بود، در حال قیام می‌گوید: (ربنا ولک الحمد حمداً کثیراً طیباً مبارکاً فیه ملء السموات وملء الارض وملء ما بینهما وملء ما شئت من شیء بعد) .. اما اگر فرد نمازگزار (مأموم) باشد، هنگام بلند شدن از رکوع می‌گوید: «ربنا ولک الحمد» تا پایان جمله‌ای که قبلاً ذکر شد. و اگر هر یک از آنها، یعنی امام، مأموم یا فرد نمازگزار تنها بود، این عبارت را اضافه کند اشکالی ندارد: (اهل الثناء والمجد احق ما قال العبد وکلنا لک عبد، اللهم لا مانع لما اعطیت ولا معطى لما منعت ولا ینفع ذا الجد منك الجد) “خواندن این دعا خوب است؛ زیرا از پیامبر -صلی الله علیه و سلم- ثابت است، و مستحب است که دست‌هایش را بر روی سینه بگذارد همانگونه که در قیام قبل از رکوع می‌گذاشت، به دلیل ثبوت آن از پیامبر -صلی الله علیه و سلم- در روایت وائل بن حجر و سهل بن سعد -رضی الله عنهما-.

سجود و برخاستن از آن و آنچه شامل آن می‌شود

۹- در هنگام سجده، باید در حالی که تکبیر می‌گوید، زانوهای خود را قبل از دست‌ها روی زمین بگذارد، اگر این کار برایش میسر باشد. اگر برایش سخت باشد، می‌تواند دست‌هایش را قبل از زانوهایش روی زمین بگذارد، به‌طوری که انگشتان دست و پایش به سمت

بخاری الاذان (723)، مسلم الصلاة (394)، ترمذی الصلاة (247)، نسائی الافتتاح⁴ (911)، ابو داود الصلاة (822)، ابن ماجه اقامه الصلاة والسنه فیها (837)، احمد ((5/316))، دارمی الصلاة (1242).

قبله باشند و انگشتان دست‌ها را به هم فشرده و کشیده نگه دارد. در سجده باید اعضای هفتگانه بدن را روی زمین قرار دهد: پیشانی همراه با بینی، دست‌ها، زانوها و قسمت زیر انگشتان پا. در این حال باید بگوید: «سبحان ربی الاعلی»، و سنت است که این جمله را سه بار یا بیشتر بگوید. همچنین سنت است که همراه با این ذکر بگوید: (سبحانک اللهم ربنا وبحمدک، اللهم اغفر لی)، و بسیار دعا می‌کند؛ به‌دلیل این فرموده پیامبر -صلی الله علیه و سلم-: اما در رکوع خداوند را بزرگ‌دارید، اما در سجده در دعا کردن تلاش کنید؛ زیرا سزاوار است که دعایتان مستجاب شود.⁵ و در دعایش خیر دنیا و آخرت را می‌طلبد، چه نماز فرض باشد یا نافله و سنت، دست‌هایش را در سجده از پهلوهایش و شکمش را از ران‌هایش و ران‌هایش را از ساق‌هایش دور می‌کند، و ساعدهایش را از زمین بلند می‌کند؛ به دلیل این فرموده پیامبر -صلی الله علیه و سلم-: (در سجده تعادل داشته باشید و یکی از شما ساعدهایش را همانند سگ‌ها باز نکند (که ساعد خود را دراز می‌کنند))

نشستن بین دو سجده و کیفیت آن

۱۰- سرش را بلند کرده و تکبیر می‌گوید و پای چپ خود را پهن کرده و روی آن می‌نشیند، و پای راست خود را بر روی انگشتانش می‌گذارد و دستانش را روی ران‌ها و زانوهایش قرار می‌دهد و می‌گوید: (رب اغفر لی وارحمنی واهدنی وارزقنی وعافنی واجبرنی) و در این نشستن آرام می‌گیرد.

الله اکبر گویان سجده‌ی دوم را انجام می‌دهد و همان کارهایی که در سجده‌ی اول انجام داده را تکرار می‌کند.

۱۲- سر خود را بلند کرده و تکبیر می‌گوید و متی کوتاه می‌نشیند، مانند نشستن بین دو سجده که به آن «جلسه استراحت» گفته می‌شود و این عمل مستحب است. اگر این حالت را ترک کند، اشکالی ندارد. در این حالت نه انکار خاصی وجود دارد و نه دعایی، سپس برای شروع رکعت دوم بلند می‌شود و (در این حالت) اگر میسر باشد (با دستانش) بر زانوهایش تکیه می‌کند، و اگر برایش سخت باشد (دستانش را) بر روی زمین تکیه می‌دهد. سپس سوره فاتحه و هر آنچه از قرآن برایش ممکن است بعد از فاتحه می‌خواند، سپس همان‌طور که در رکعت اول عمل کرده، دوباره انجام می‌دهد.

مسلم الصلاه (479)، نسائی التطبيق (1120)، ابو داود الصلاه (876)، احمد⁵
 (1/219)، دارمی الصلاه (1325).

نشستن برای تشهد در نماز دو رکعتی و کیفیت آن

۱۳- اگر نماز دو رکعتی باشد، مانند نماز صبح، جمعه و نماز دو عید (فطر و قربان)، پس از برخاستن از سجده‌ی دوم، باید در حالت نشسته قرار گیرد، پای راست خود را بصورت عمودی بر روی انگشتانش قرار داده و پای چپ خود را به طور افقی دراز کند. دست راست خود را بر روی ران راست بگذارد و تمام انگشتانش را جز انگشت اشاره جمع کند و با انگشت اشاره به (کلمه‌ی) توحید اشاره کند. اگر انگشت کوچک و انگشت حلقه دست راست را بسته و انگشت شست آن را با انگشت میانه حلقه کرده و با انگشت اشاره (به کلمه‌ی توحید) اشاره کند، این کار خوب است؛ چون این دو حالت از پیامبر -صلی الله علیه وسلم- ثابت شده است. بهتر است گاهی این کار را انجام دهد و گاهی آن، و دست چپ خود را بر روی ران و زانوی چپش بگذارد، سپس در این حالت تشهد را بخواند. (التحیات لله والصلوات والطبیات، السلام علیک ایها النبی ورحمه الله وبرکاته، السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین، اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمداً عبده ورسوله، ثم یقول اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم و آل ابراهیم انک حمید مجید، وبارک علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم و آل ابراهیم انک حمید مجید) و از چهار چیز به خداوند پناه می‌برد و می‌گوید: (اللهم انی اعوذ بک من عذاب جهنم ومن عذاب القبر ومن فتنه المحیا والممات ومن فتنه المسیح الدجال)⁶ سپس آنچه از خیر دنیا و آخرت می‌خواهد از خدا می‌طلبد، و اگر برای والدینش یا دیگران از عموم مسلمانان دعا کند اشکالی ندارد -چه در نماز فرض باشد یا نافله- به دلیل عمومیت فرموده‌ی پیامبر -صلی الله علیه و سلم- در حدیث ابن مسعود که پیامبر -صلی الله علیه و سلم- هنگام یاد دادن تشهد به او فرمود: دعاهایی که دوست می‌دارد را انتخاب می‌کند و می‌خواند. و در روایت دیگر، هر خواسته‌ای دارد را انتخاب می‌کند، و این شامل همه‌ی چیزهایی می‌شود که در دنیا و آخرت به بنده سود می‌رساند، سپس از راست و چپ سلام می‌دهد در حالی که می‌گوید: السلام علیکم ورحمه الله، السلام علیکم ورحمه الله.

نشستن برای تشهد در نماز سه رکعتی یا چهار رکعتی و کیفیت آن

اگر نماز سه رکعتی باشد مانند نماز مغرب، یا چهار رکعتی مانند نمازهای ظهر، عصر و عشاء، باید تشهد ذکر شده قبلی را با صلوات بر پیامبر -صلی الله علیه و سلم- بخواند، سپس با تکیه بر زانوهایش قیام کند و دست‌هایش را به اندازه‌ی شانه‌ها یا گوش‌هایش بالا برده و بگوید: «الله اکبر»، سپس دست‌ها را مانند گذشته بر روی سینه‌اش بگذارد و فقط سوره‌ی فاتحه را بخواند. اگر در رکعت سوم و چهارم از نماز ظهر علاوه بر فاتحه سوره‌ی دیگری

بارالها، به تو پناه می‌آورم از عذاب دوزخ و از عذاب قبر و از فتنه‌ی زندگی و مرگ»⁶
«و از شر فتنه‌ی مسیح دجال».

هم بخواند، اشکالی ندارد؛ چون در حدیث ابو سعید از پیامبر -صلی الله علیه و سلم- نقل شده که چنین کاری را انجام داده است. سپس بعد از رکعت سوم مغرب و بعد از رکعت چهارم در نمازهای ظهر، عصر و عشاء، همانطور که در نمازهای دو رکعتی گفته شد، تشهد می‌خواند و بعد از اتمام نماز به سمت راست و چپ سلام می‌دهد و سه بار از خداوند آمرزش می‌طلبد، سپس می‌گوید: (اللهم انت السلام ومنک السلام تبارکت یا ذا الجلال والاکرام) اگر امام بود قبل از اینکه (به سمت راست برچرخد و) صورت خود را به سمت مردم بازگرداند این را می‌گوید و پس از آن این ذکر را می‌خواند: (لا اله الا الله وحده لا شریک له، له الملك وله الحمد وهو على کل شیء قدير، اللهم لا مانع لما اعطیت ولا معطى لما منعت ولا یففع ذا الجد منک الجد، لا حول ولا قوه الا بالله، لا اله الا الله ولا نعبد الا اياه له النعمه وله الفضل وله الثناء الحسن لا اله الا الله مخلصین له الدین ولو کره الکافرون) ، پس از آن سه و سی مرتبه سبحان الله می‌گوید و همان تعداد الحمد لله و الله اکبر می‌گوید، سپس در صدمین بار می‌گوید: «لا اله الا الله وحده لا شریک له، له الملك وله الحمد وهو على کل شیء قدير»، و پس از آن آیت الکرسی، سورهی «قل هو الله احد»، سورهی «قل اعوذ برب الفلق»، و سورهی «قل اعوذ برب الناس» را می‌خواند. تکرار این سه سوره سه بار بعد از نماز صبح و نماز مغرب مستحب است؛ چون احادیثی از پیامبر -صلی الله علیه و سلم- در این باره وارد شده است. همه‌ی این اذکار سنت هستند و واجب نیستند.

و برای هر زن و مرد مسلمانی مشروعیت دارد که قبل از نماز ظهر چهار رکعت و بعد از آن دو رکعت، و بعد از نماز مغرب دو رکعت و بعد از نماز عشاء دو رکعت و قبل از نماز صبح دو رکعت بخواند، که مجموعاً دوازده رکعت می‌شوند و به آن‌ها سنت‌های راتبه گفته می‌شوند و پیامبر -صلی الله علیه و سلم- در حالت اقامتشان بر انجام آن‌ها مواظبت می‌کرد و آن‌ها را می‌خواند. اما در حالت سفر آن‌ها را ترک می‌کرد، مگر سنت قبله‌ی نماز صبح و نماز وتر (که نماز تهجد شبانه‌گاهان است) که ایشان در حال اقامت و سفر بر انجام آن مواظبت می‌کردند و آن را می‌خواندند، و بهتر است که این سنت‌های راتبه و نماز وتر در خانه خوانده شوند، اما اگر در مسجد خوانده شدند هیچ اشکالی ندارد، به‌دلیل فرموده‌ی رسول الله -صلی الله علیه و سلم-: «بهترین نماز مردان، نماز او در خانه است، مگر نماز فرض».⁷

و پایبندی به این نمازها از اسباب دخول به بهشت است به‌دلیل فرموده‌ی پیامبر -صلی الله علیه و سلم-: (کسی که در شبانه‌روز دوازده رکعت سنت بخواند، خداوند برای او خانه‌ای در بهشت می‌سازد) مسلم آن را در صحیح روایت کرده، و اگر قبل نماز عصر چهار رکعت و قبل از نماز مغرب دو رکعت و قبل از نماز عشاء دو رکعت بخواند خوب است؛ زیرا از

بخاری الادب (5762)، مسلم صلاه المسافرين وقصرها (781)، ترمذی الصلاه 7 (450)، نسائی قیام اللیل وتطوع النهار (1599)، ابو داود الصلاه (1447)، احمد (5/186)، مالک النداء للصلاه (293)، دارمی الصلاه (1366).

پیامبر -صلی اللہ علیہ و سلم- چنین چیزی ثابت است. واللہ ولی التوفیق و صلی اللہ و سلم علی نبینا محمد بن عبد اللہ و علی آلہ و اصحابہ و اتباعہ باحسان الی یوم الدین،،،

3	کامل کردن وضو
3	روی کردن به سمت قبله
4	تکبیر احرام و بلند کردن دو دست هنگام تکبیر گفتن و قرار دادن دو دست بر روی سینه
4	دعای استفتاح
5	رکوع و برخاستن از آن و آنچه شاملش می‌شود
5	سجود و برخاستن از آن و آنچه شامل آن می‌شود
6	نشستن بین دو سجده و کیفیت آن
6	نشستن برای تشهد در نماز دو رکعتی و کیفیت آن
7	نشستن برای تشهد در نماز سه رکعتی یا چهار رکعتی و کیفیت آن